

Ігор Бриндак, викладач ДДС

Якщо хтось із читачів колись переглядав італійські фільми, то, можливо, зауважив, що в італійців поширена така приказка: забагато ласки, святий Антоніо. Вона стосується ситуації, коли хтось отримав щось більше, ніж сподівався. Але хто є цей Антоній, чие ім'я аж увійшло у приказку? Це – великий середньовічний проповідник св. Антоній Падуанський (1195-1231). У цій публікації мова піде про фільм, присвячений цьому подвижнику. Це стрічка Антонелло Беллуко «Антоніо – воїн Божий».

Доречно розповісти читачам про особу св. Антонія. Віруючі люди його знають, в першу чергу, як святого, до якого моляться, щоб знайти загублену річ або гроші. Але сама біографія подвижника переповнена незвичними речами. Світське ім'я майбутнього святого було Фернандо де Буйон. І був він насправді уродженцем Португалії. У 1210 році вступив у монастир Августиніанців. Однак коли у Португалію дійшла звістка про францисканських місіонерів, які поїхали проповідувати у Марокко і там були вбиті, у Антонія з'явилося бажання стати францисканцем і теж поїхати у Марокко. Там він розраховував або повернути місцевих мешканців до християнства, або самому стати мучеником. У 1220 році отримавши від настоятелів дозвіл на перехід у францисканський орден, вирушив до Північної Африки. Але у дорозі він захворів, а пізніше буря принесла корабель до берегів Італії. Антоніо побачив у цьому Божий знак і вирішив залишитись в Італії. Спочатку він зупинився у францисканському монастирі у Фарілі. Але у 1222-му році настоятелі благословили його на провадження місій. Антоній здійснив ряд місійних подорожей по Італії та південній Франції. В першу чергу він навертав прихильників так званої альбігойської ересі. Але також у своїх проповідях піддавав нещадній критиці суспільну несправедливість, утиски простого народу, тиранію і т.д. Наніс особистий візит навіть до правителя Ецеліно де Романо, якого через безчинства та жорстокість боялася вся Північна Італія, і зумів переконати його звільнити деяких незаконно утримуваних в'язнів. Останні роки свого життя Антоній провів у Падуї, де і помер 1231-го року. І за життя, і по смерті подвижника відбулося велике число чудес, тож через рік після смерті у 1232-му він був канонізований. У 1263-му році відбулася ексгумація мощей. І виявилось, що голосові зв'язки і язик Антонія залишилися нетлінними. Такими вони є і до сьогоднішнього дня. Тобто збережені були саме ті органи подвижника, якими він найбільше прославляв Бога.

А тепер перейдемо до фільму. Події у стрічці розвиваються у 1263-му році, тобто саме тоді, коли були відкриті моці святого. До гробу Антонія приведено старого монаха-францисканця брата Фокуло, який на схилі віку осліп. Клякнучи біля гробу, він починає згадувати своє минуле, як у 1220 році, ведучи життя далеко від Бога, зустрівся з одним ченцем, що врятувався з морської катастрофи. Це, власне, і був Антоній. І далі показано, як вплив цього святого настільки змінив життя Фокуло, що той згодом став монахом-францисканцем. Основна фабула фільму – це не покликання до монашества, і навіть не саме навернення Фокуло, а те, як святий Антоній боровся із правителями Падуї через їхні жахливі зловживання та утиски простого народу. Звідси і назва фільму «Антоніо – воїн Божий». Правда, воював він не мечем, а словом. Однак воно не раз мало силу більшу, ніж будь-яка зброя. І це дуже добре показано у фільмі.

А тепер доречно зробити деякі уточнення. Переглядаючи фільм, можна зробити висновок, що після катастрофи корабля діяльність св. Антонія в основному проходила в Падуї. Вище вже згадувалось, що це було далеко не так. Крім того в стрічці показано деякі моменти із життя подвижника, які начебто теж мали місце в цьому місті. Та насправді вони відбувалися в інших місцях і за інших обставин. Але оскільки весь контекст не показаний, то деякі моменти стають незрозумілими. Наприклад, показано, як Антоній іде до моря і проповідує риbam. На перший погляд, це виглядає як якесь дивацтво. Насправді ж ця історія мала місце не в Падуї, а в Ріміні. У цьому місці жило багато еретиків-альбігойців. На проповіді Антонія вони не звертали ніякої уваги. Тоді він дійсно пішов до моря і проповідував риbam. Люди це спочатку сприйняли як дивацтво. І тільки заради сміху пішли подивитися. Але тоді побачили, що Бог зробив явне чудо: риби масово випливали з води, слухали слова Антонія і кивали йому головами.

Далі в стрічці показано, як святий веде гостру боротьбу з правителями міста, які жорстоко утискають простих людей. Ця подія теж мала місце, але у Флоренції, де також проводив свої місії Антоній. Проповіді проти погоні за грошима, які звучать у фільмі, подвижник виголошував саме у цьому місті, а не у Падуї. І навернення багатьох людей там дійсно відбулося, але в інший спосіб, ніж показує фільм. А сталося ось що: спочатку із проповідей Антонія там також сміялися, як і в Ріміні, хоч еретиками не були. Але одного разу там помер чоловік, який нажив великі статки шляхом кривди інших людей. Коли тіло покійного несли в храм, Антоній став на шляху процесії і сказав: «Хіба можна хоронити у святому місці чоловіка, вже похованого у пеклі? Якщо ви мені не вірите, розітніть його груди – і ви не знайдете серця. Воно там, де його багатства». Люди повернулись у помешкання покійного і коли відкрили сейф, то серед грошових чеків знайшли справжнє людське серце. А коли розрізали померлому груди, то там серця не знайшли. Так сповнилися євангельські слова: «Де твій скарб, там і твоє серце буде» (Мт 6,21). Проповіді і чудеса св. Антонія зробили таке враження на людей, що навіть злодії під їх впливом наvertsалися і повертали вкрадені речі. Звідси і походить традиція молитися до св. Антонія, щоб знайти загублену річ.

Багато хто запитає: невже для падуанців діяльність св. Антонія не давала ніяких наслідків? Давала. До сьогоднішнього дня у архівах міста зберігається документ, виданий магістратом 25 березня 1231-го року. Згідно з ним скасовувалось покарання в'язницею за борги, хіба якщо заборгованість не була пов'язана із шахрайством. Зокрема говориться, що ця постанова була прийнята «за проханням преподобного брата, блаженного Антонія, духівника ордену братів менших (тобто францисканців – І.Б.)». І тут ми бачимо св. Антонія як цілителя людської спільноти, діяльність якого призводила до зцілення цілих міст, але не від фізичних, а духовних хворіб, і внаслідок цього змінювалися всі суспільні відносини. Добився цього він тому, що не боявся сказати правду, навіть якщо вона була дуже непопулярною. Багато з того, що говорив святий, є непопулярним і в наш час. Але тут потрібно вибрати: чи ми бажаємо реального оздоровлення суспільства, чи просто тішимо себе ілюзіями. А ще Антоній перемагав тим, що після проповідей сідав і сповідав. І люди ішли до нього, щоб через таїнство Покаяння помиритися з Богом. І це також змінювало спочатку кожен окремо взятую людину, а пізніше великі спільноти. Тому й нам не слід забувати про це велике таїнство Божого милосердя, яке здатне зцілювати і в наш час.

Слід мати на увазі, що св. Антоній зцілював і фізичні недуги як за життя, так і після смерті. Фільм якраз цим і закінчується: брат Фокуло на гробі Антонія прозрів. І перше, що він побачив, – це моці подвижника і, зокрема, язик. Пізніше Фокуло назвав цей язик Божим мечем.

Тепер стає зрозумілим, чому фільм називається «Антоніо – воїн Божий». Діяльність святого мала стільки перешкод, що прирівняна до битви. І Антоній цю битву виграв. Він не побоявся виступити проти сильних цього світу маючи як єдину зброю слово правди. І перемагав так успішно, що змінив суспільство. Це дуже важливе й актуальне також і для нашого часу. Бо будь-які реформи – чи на рівні малої спільноти, чи на рівні всієї країни – є здатні тільки на частковий результат. Реальні зміни стаються тоді, коли народ не побоїться прийняти правду такою, якою вона є, і не побоїться іти за нею. Про це остаточно говорить і Євангеліє: «І пізнаєте істину й істина зробить вас вільними» (Йо 8,32). І нехай нам у цьому допоможе Бог і св. Антоній Падуанський.

Ігор БРИНДАК, Антоніо – воїн Божий // СЛОВО № 1(73) 2018